

เทศน์เช้า วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

โดยทั่วไปคนเกิดมา ถ้าคนเกิดมาในประเทศอันสมควร เราเกิดมาในประเทศที่นับถือพุทธศาสนา คนที่เขาเกิดมาในประเทศที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนา คนที่เขาเกิดในประเทศของเขา เห็นไหม ความเชื่อความถือของเขาก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ เห็นไหม เวลาครูบาอาจารย์สอนบอกว่าทำบุญกุศลแล้วได้บุญมาก ยิ่งทำบุญกับพระอรหันต์จะร่ำรวยมหาศาล แล้วเราก็ทำบุญของเรามาตลอด แล้วร่ำรวยไหมล่ะ? ความร่ำรวยเราไปมองกันข้างนอกนะ

เวลาสามเณรราहुล เห็นไหม เวลาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะขอสมบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพิจารณาจะ เราจะให้สมบัติสิ่งใด? จะขอสถานะเป็นกษัตริย์ต่อจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพิจารณาแล้วให้พระสารีบุตรเป็นผู้บวชให้ เราจะให้อริยทรัพย์ ทรัพย์จากภายในไง ถ้าอริยทรัพย์จากภายใน นี่สามเณรราहुลได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ คำว่าสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เห็นไหม เราบอกว่าเราทำบุญกุศลมาก เราอยากประสบความสำเร็จในชีวิต เราอยากประสบสิ่งต่างๆ ที่มีความสุข

การทำบุญกุศลนั้นมันเป็นบุญกุศล กลิ่นของศีลหอมทวนลม กลิ่นของคนทำคุณงามความดี ถ้าคุณงามความดีนั้น เห็นไหม เขาบอกเวลาผู้ใหญ่เขาคุยกันนะ เด็กคนนี้นิสัยดี คนนี้นิสัยดี นี่กลิ่นของศีลหอมทวนลม คุณงามความดีทำแล้วเราจะมีอำนาจวาสนามีบารมี บารมีเพราะอะไร? บารมีเพราะว่ามีคนเขาเห็นใช่ไหม? แต่ถ้าเราเป็นคนเกเร เราเป็นคนเอารัดเอาเปรียบเขา เขาบอกเด็กคนนี้เป็นคนไม่ดี เราไปไหนมีแต่คนไม่ยอมเข้าใกล้ ไปไหนก็มีแต่คนหนีห่าง นี่พูดถึงว่ากลิ่นของศีล นี่คุณธรรม

ฉะนั้น เราทำบุญกุศลกัน บุญกุศลทำเพื่อ นี้ถ้าโดยทั่วไป ถ้าพูดถึงศาสนานะ ศาสนาพูดถึงบุญ กุศลและอกุศล แต่ทางโลกทำให้รวยๆ ถ้ารวยโดยสุจริตอันนั้นก็เห็นด้วย แต่ว่าให้รวยๆ รวยด้วยอย่างไร? พอรวยขึ้นไป เห็นไหม นี่คำกำไรเกินควร เขาบอกศาสนาพุทธเขียนเสียให้ว่า

กลัว บุญกุศลมีจริงหรือเปล่า? นรกสวรรค์มีจริงหรือเปล่า? แล้วบอกให้รวยๆ รวยหรือเปล่า? เวลาให้รวยๆ นี้ชอบ เวลาบอกว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วงงนะ งงมากเลย

ฉะนั้น ถ้าพุทธศาสนามีศีลมีธรรม คิดเป็นเครื่องกรองว่าสิ่งนั้นถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ถ้าสิ่งที่กรองนั้นถูกต้องแล้ว ธรรมนี้มันกว้างขวางมาก ธรรมกว้างขวางเราจะทำของเราขนาดไหน เพื่อประสบความสำเร็จของเรา เวลาเราเกิดมา เห็นไหม มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน มนุษย์ต้องการเป็นอิสระภาพ ความเป็นอิสระภาพเราก็บอกว่ามนุษย์ต้องการอิสระภาพ นี่แล้วเป็นอิสระภาพเราปล่อยไป เด็กเราไม่เลี้ยงดูมัน เราปล่อยมัน มันจะเป็นอิสระภาพ มันจะเอาชีวิตมันรอดได้ไหม? แต่ผู้ใหญ่ที่มีการศึกษา ผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ในชีวิต จะปล่อยไว้ที่ไหนเขาเอาชีวิตรอดทั้งนั้นแหละ

จิตก็เหมือนกัน ถ้าจิต เห็นไหม เราต้องการอิสระภาพ ต้องการอิสระภาพ แล้วอิสระภาพมันเกิดมาจากไหนล่ะ? อิสระภาพมันเกิดขึ้นมา นี่ถ้าความเป็นอิสระภาพ พวกเรามีอิสระภาพ มีเสรีภาพ ความมีเสรีภาพ ถ้ามันไม่โดนตัดหาความทะยานอยาก โดนกิเลสมันเหยียบย่ำในหัวใจมันจะเป็นอิสระภาพ นี่มันไม่เป็นอิสระภาพเพราะอะไรล่ะ? มันไม่เป็นอิสระภาพเพราะอวิชชาปัจจัย สังขารปัจจัย วิญญาณ ปัจจัย ความไม่รู้จริงในหัวใจของเราที่แหละมันมีทิวฐิของมัน มีความเห็นของมัน แล้วความเห็นอันนั้นที่ออกมากระทบกระทบกัน ออกมามีความเห็นขัดแย้งกันก็ไม่ใช่ทิวฐิอันนี้หรือ? ไม่ใช่ความเห็นจากภายในนี้หรือ? แล้วมีอิสระภาพไหมล่ะ?

ถ้าอิสระภาพมันปล่อยวางมาจากภายใน ถ้าภายในมันไม่เสวยอารมณ์ มันไม่เสวยนะ คำว่าเสวยอารมณ์ เห็นไหม นี่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จันท์ ๕ ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่จันท์ ๕ ภารา หเว ปัญจักขันธา จันท์นี้เป็นภาวะ คำว่าเป็นภาวะนี้รถมันปลดเกียร์ว่าง รถมีเกียร์ว่างอยู่ รถนี้เราควบคุมได้ รถเกียร์ว่างมันก็ไม่หมุนไป ถ้ารถมันใส่เกียร์ไว้ล่ะ อย่าเหยียบคันเร่งมันพุ่งเลยนะ เหยียบแล้วมันพุ่งเลยนะ

ภารา หเว ปัญจักขันธา นี่ไม่เสวยอารมณ์ คำว่าไม่เสวยอารมณ์ มันรู้ของมัน มันใส่เกียร์ว่างของมัน แล้วใส่เกียร์ว่าง ทำไมมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์อยู่ ๔๕ ปีนะ เกียร์ว่างรถมันจะเคลื่อนไปได้อย่างไรล่ะ? รถมันเคลื่อนไปนะ นี่สติที่เป็นอัตโนมติ เวลาจะพูดสิ่งใด จะทำสิ่งใดมันมีสติพร้อมออกไป พอสติพร้อมออกไป ถ้าเกิดทิวฐิมานะ เวลาความเห็นแตกต่างกัน เขาเสนอความเห็นสิ่งใดมา นี่ผู้ที่ใส่เกียร์ว่าง เห็นไหม จะรับได้จะรับไม่ได้ จะพิจารณา

อย่างไรก็ได้ อย่าดูถูกความนิ่งอยู่ของพระอริยเจ้า พระอริยเจ้าพูดไปแล้วเป็นประโยชน์หรือไม่ เป็นประโยชน์

นี่เรารู้ที่อยู่ ทิฏฐิของเราเป็นมิจฉาทิฏฐิ แต่เขามีความเห็นของเขา เขาพูดของเขา เขายึดติดของเขา ถ้าเราตอบโต้ไปหรือว่าเราจะให้มันถูกต้อง เขาไม่พอใจหรอก มันต้องมีความขัดแย้งแน่นอน ถ้ามีความขัดแย้งแน่นอน นี่นิ่งอยู่ไง ให้เขาแสดงของเขา แล้วมีโอกาที่จะแก้ไขเราก็แก้ไขของเรา ถ้าไม่มีโอกาสแก้ไข ถ้ามีโอกาแก้ไขได้ทั้งหมดนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ปล่อยให้เทวทัตไปลงนรกอเวจีเด็ดขาด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนามารือสัตว์ขนสัตว์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความเมตตามากเลย ทำไมเทวทัตทำอย่างนั้น? ทำไมเทวทัตจะคิดทำร้ายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เวลาพระเทวทัตมาขอ มาขอปกครองสงฆ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า

“เทวทัต แม้แต่พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะเป็นอัครสาวกเบื้องซ้ายเบื้องขวาของเรา เรายังไม่ให้เลย เราจะให้เธอได้อย่างไร?”

นี่เหตุผลมันมีไฉน ถ้าเหตุผลมันมี ทำไมเทวทัตถึงไม่ขึ้นล่ะ? พอไม่ขึ้น นี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็พยายามจะช่วยเหลือเต็มที่ นี่ก็เหมือนกัน เราอยากเป็นอิสรภาพๆ แล้วอิสรภาพของเรา เราต้องสงวนรักษาของเรา นี่มันไปกระทบกันล่ะ? ถ้ากระทบกันอย่างไรมันถึงไม่เป็นอิสรภาพจริงใจ ถ้ามันเป็นอิสรภาพจริง เห็นไหม นี่เราต้องดูแลตัวเรา

นี่ก็เหมือนกัน เราอยากร่ำอยากรวยๆ อยากร่ำอยากรวยแล้วเรามีสติปัญญาไหม? ถ้าเรามีสติปัญญานะ เงินเล็กน้อยเราสะสม เรารู้จักประหยัดมัธยัสถ์นะ เดี่ยวก็ร่ำ เดี่ยวก็รวย รู้จักประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ รู้จักเก็บรักษา รู้จักบริหารจัดการมัน ถ้าไม่รู้จักประหยัดมัธยัสถ์มันจะเอาจากไหนมาร่ำมารวย มันได้มาน้อยกว่าจ่ายไป ถ้าได้มาน้อยกว่าจ่ายไปมันจะร่ำรวยมาจากไหนล่ะ? ฉะนั้น ถ้ามีสติปัญญามันรู้จักประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ มันเก็บหอมรอมริบ รู้จักดูแลรักษา เดี่ยวมันก็ร่ำมันก็รวย มันไปโดยข้อเท็จจริง

ถ้าโดยข้อเท็จจริง เห็นไหม นี่ถ้ามีสติปัญญา ถ้าไม่มีสติปัญญามันจะร่ำรวยมาจากไหน? ตัวเองก็ไม่รู้จักตัวเอง ถ้ารู้จักตัวเอง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะให้ทรัพย์นะ สามเณรราहुลเป็นลูกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาพ่อแม่จะให้ทรัพย์ ทรัพย์จาก

โลก ถ้ามาขอทรัพย์สมบัติ อ้าว เราให้เลยนะเธอจะเป็นกษัตริย์ไปข้างหน้า พระเจ้าสุทโธทนะ
ปรารถนาอย่างนั้นอยู่แล้ว สังคมก็เห็นกันได้ง่ายๆ ใช่มั้ย? ปู่! ในเมื่อลูกออกบวชแล้ว ลูกออก
บวชไปแล้วก็อยากได้หลานไว้ ก็ให้หลานมาขอว่าจะขึ้นครองราชย์

นี่พ่อก็คิดง องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็คิดว่าประโยชน์สิ่งใด? เวลาให้ประโยชน์
นะให้พระสารีบุตรบวชให้ พ่อให้พระสารีบุตรบวชให้นะ พระเจ้าสุทโธทนะเสียใจมาก ลูกก็เสีย
ไปแล้ว อยากได้หลาน หลานก็ไปอีก ถึงไปขอพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า ต่อไปนี้ถ้า
จะมีคนบวชต้องให้พ่อแม่อนุญาตก่อน ถ้าไม่ให้พ่อแม่อนุญาตก่อน นี่จิตใจของปู่มันเจ็บช้ำอยู่
นี่ง ต้องให้พ่อแม่อนุญาตก่อน ถ้าไม่ให้พ่อแม่อนุญาตห้ามบวช

นี่ไปขอไว้องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงได้บัญญัติธรรมวินัยอันนี้ง ถ้าจะบวช
ต้องให้พ่อแม่อนุญาตก่อน พ่อแม่อนุญาตก่อนง แต่สุดท้ายแล้วองค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าก็เทศนาว่าการจนพระเจ้าสุทโธทนะเป็นพระอรหันต์ไปด้วยกัน ได้อริยทรัพย์ ทรัพย์อย่างนี้
เราเห็นได้ยาก เวลาเราภาวนากันนี่ว่างๆ ว่างๆ อวกาศก็ว่าง โลกมันว่างหมด ในโองงในหมันก็
ว่าง ความว่างของเรา ว่างมันไม่ได้แก้ไขสิ่งใดเลย แต่องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาอยู่ที่
โคนต้นโพธิ์กำหนดอานาปานสติ ถ้ากำหนดอานาปานสติ จิตสงบมันก็ว่าง แต่มันว่างไปแล้วมัน
ไปรู้ไปเห็นของมัน

บุพเพนิวาสานุสติญาณ...ไม่ใช่ดึงกลับมา จุตูปปาตญาณ...ไม่ใช่ดึงกลับมา เวลามันเกิด
อัสวักขยญาณมันว่างไหม? ถ้ามันว่างมันก็ว่างไปแล้ว มันว่างมันว่างมาจากไหนล่ะ? นี่มันว่าง
มาจากไหน ความว่างจิตถ้ามันปล่อยวาง จิตเรา นี่เรามีความรู้สึกนึกคิด เรามีความต่างๆ แยก
รับภาระไว้ตั้งเครียดไปหมดเลย ถ้าเราปล่อยวางได้เราก็มีความสุขสบาย เราปล่อยวางได้เรา
ก็มีความสุข มีความสงบความระงับ ถ้าความสงบระงับแล้วมันไม่ตื่นตื่นไปกับโลกนะ แต่ถ้าเรา
รักษาจิตใจของเราไม่ได้ เห็นไหม รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร
มันก็กระทบแล้วมันไปหมด มันไปหมดเลย

แต่ถ้าเราควบคุมใจของเราได้ รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่ง
มาร เราได้วางไว้แล้ว รูป รส กลิ่น เสียงนี้ไม่กระตุ้นให้จิตใจนี้พุ่งช่านไปกับเขา พอจิตมันมีกำลัง
ของมัน มันควบคุมตัวมันได้ คุณสคนเราถ้ามีปัญญาจะ อาหารนี่เขาจะเลือกนะ อาหารอะไรเป็น
โทษเขาไม่กิน เขาจะกินอาหารที่เป็นประโยชน์กับเขา แต่ถ้าเราคนทุกข์คนจน มีสิ่งใดเราหามา

ด้วยกำลังเราได้เท่านี้ เราต้องประทังชีวิตเราไป เราต้องกินก่อนไหม? เรากินเพื่อให้เราดำรงชีวิตของเราไป แต่ถ้าเรามีของเรา เราค่อยเลือกของเรา เราจะไม่ทำอย่างนั้น เราจะทำให้ดีขึ้น

จิต จิตถ้ำมันไม่มีกำลังของมัน เห็นไหม มันเสวยอารมณ์ มันกินไปหมดเลย อะไรผ่านมา แสบๆ แสบๆ ความคิดอะไรมันกินหมด ฉันทุก ฉันทิ ฉันทันคง ฉันทปล่อยวาง ฉันทรู้ไปหมดเลย มันหิวกระหายของมัน มันไม่รู้ตัวมันใจ แต่ถ้ามันพุทโธ พุทโธ หรือปัญญาอบรมสมาธิจนมันว่าง มันปล่อยวางของมัน มันว่างต้องมีสตินะ ไม่ใช่ว่างๆ ว่างๆ ว่างอย่างนั้นเขาเรียกว่าเหม่อ

ว่างมีสติ เวลามันจับมันต้องได้ อาหาร เห็นไหม รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เพราะเราไม่มีสติปัญญามันถึงเป็นบ่วงของมาร นี่มันเป็นบ่วงมาล่อ เป็นพวงดอกไม้มาล่อ เป็นบ่วงมารัดคอเรา แล้วเราก็ดิ้น โครมครามๆ อยู่กับบ่วงห้วงล่ออยู่อย่างนี้ แต่เวลามันปล่อยวางมันได้ เวลาบ่วงมันจะมายึดเลย นี่คล้องฉันไม่ได้ ถ้าพวงดอกไม้มันจะล่อฉันไม่ไปเดี๋ยวมันก็เงา เดี่ยวมันก็ร่วงโรย เห็นไหม สติมันมี

ถ้าสติมันมีนะ เวลาเราจะพิจารณา เวลาเราทำให้จิตใจเราเป็นอิสรภาพ เราจะทำจิตใจเราไม่ให้มีสิ่งใดครอบงำมัน มันจะไปพิจารณาที่ไหนล่ะ? มันก็พิจารณาจากรูป รส กลิ่น เสียงนี้แหละ แต่รูป รส กลิ่น เสียงที่มีสติมีปัญญาดูแล รูป รส กลิ่น เสียงที่สติปัญญา จิตมันจับขึ้นมาพิจารณา มันใคร่ครวญของมัน มันเห็นโทษของมัน พอเห็นโทษมันก็ปล่อยวางมากขึ้น ปล่อยวางมากขึ้น เวลามันจะละเอียดมากขึ้น ถ้ามันเห็นชัดเจนขึ้นมา นี้อรูป รส กลิ่น เสียง กาย เวทนา จิต ธรรม มันกระทบอย่างไร?

ถ้ามันกระทบอย่างไร มันพิจารณาของมันไปนะ เวลามันปล่อยมันพิจารณามาถึงที่สุด นี่สิ่งที่มันจะเป็นอิสรภาพๆ มันเป็นที่นี้ แล้วถ้าที่นี่เป็นอิสรภาพแล้วนะ เราจะเห็นนาฬิกามันหมุนไป เวลามันหมุนไป โลกนี้เป็นอนิจจัง สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอนิจจังสิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา เราจะไม่รังสิ่งที่เราพอใจไว้ เราจะไม่ผลักไสสิ่งที่เราไม่พอใจออกไป มันต้องเป็นไปแบบนี้ ไม่มีสิ่งใดคงที่ แต่ก่อนเราปรารถนาให้มันคงที่ ปรารถนาให้มันพอใจกับเรา

ถ้าเรามีสติมีปัญญา เห็นไหม เวลาพิจารณาจนมันขาด มันเข้าใจได้หมด รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เราไม่ไปสนใจกับมันเลยนะ เรายังรักษาจิตของเรา เวลาจิตของเราพิจารณาเข้าไปๆ จนมันถอนอวิชชา ภาวสวะ ถอนภพถอนชาติหมด นี่เป็นธรรม

ธาตุ เป็นสิ่งที่เป็นอิสรภาพ เป็นเสรีภาพ ถ้าเป็นอิสรภาพ เป็นเสรีภาพนะมันเป็นที่นี้ แล้วถ้าเป็นอิสรภาพเป็นเสรีภาพ เราอยู่กับโลกได้ เข้าใจมันได้ เข้าใจมันได้ เห็นไหม

นี่เวลาเราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีฤทธิ์มีเดชไปทั้งนั้นแหละ เวลาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปบิณฑบาต องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกไปเผยแผ่ธรรม เจ้าลัทธิต่างๆ เขาจ้างคนมาค้า เขาจ้างต่างๆ ทำไมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ใช้ฤทธิ์ไม่ใช้เดชล่ะ? ใช้ฤทธิ์ใช้เดชไปมันไม่กระทบถึงใจของเขา นี่มันไม่กระทบถึงใจของเขา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เขาสำนึก ให้เขารู้ผิดชอบชั่วดี พอเขาสำนึกผิดชอบชั่วดีมันมาจากใจ ถ้าเขาสำนึกผิดชอบชั่วดี เขาแก้ไขของเขา เขาจะได้ทรัพย์สมบัติของเขา เขาจะไม่มีใครชักจูงเขา แต่นี่คนนอกชักจูง แล้วกิเลสมันชักจูงล่ะ? เราถึงเป็นขี้ข้า เราเป็นทาสของกิเลสกันมาตลอดนะ แต่เพราะกิเลสเป็นพลังงานที่มันขับเคลื่อนมาให้เราเวียนตายเวียนเกิด มันเป็นธรรมชาติ มันเป็นผลของวิญญูะ มันเป็นของมันอย่างนี้

เวลาเราศึกษาขึ้นมาแล้วนี้เรารู้ทฤษฎี รู้กฎของธรรมชาติ แล้วเราจะไม่หมุ่นไปกับมันอีกแล้ว เห็นไหม เราจะไม่หมุ่นไปกับมันอีกแล้ว มันพ้นออกไปจากวิญญูะ วิญญูะคือการเวียนตายเวียนเกิด มันเป็นอนิจจัง มันแปรสภาพของมันอยู่ แล้วสิ่งที่มันคงที่ คำว่ามันไม่หมุ่นไปมันต้องคงที่ กุปปธรรม อกุปปธรรมนะ กุปปธรรม สัพเพ ธัมมา อนัตตา ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา

ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา นี่เป็นผลของวิญญูะ เป็นการเปลี่ยนแปลง เป็นเหตุเป็นปัจจัย เป็นผลของการกระทำที่มันจะเกิดผล พอผลเกิดขึ้นมาแล้ว อกุปปธรรมไม่แปรสภาพ อฐานะที่จะเปลี่ยนแปลง สิ่งนี้ผู้รู้ผู้เห็นจะเข้าใจได้ ผู้รู้ผู้เห็นเขาจะเป็นของเขาเอง นี่มันถึงว่าถ้าใครเข้าไปถึงนะ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต แล้วจะไม่ได้เที่ยงกัน ไม่ได้แย้งกัน มันจะเป็นความจริงเหมือนกัน ความเหมือนกันอันนี้ นี่ความเป็นอิสรภาพแท้

ทำบุญกุศลเพื่อประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นพาหนะนำพาชีวิตนี้ไป นี่บุญกุศลของเรา เพื่อให้ใจนี้มีหลักมีเกณฑ์ แล้วถ้ามันมีปัญหาของมันเป็นภวานามยปัญญานะ เราจะเห็นคุณค่าของศาสนา ศาสนานี้ศีลธรรม จริยธรรม ประเพณีวัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงออกของชาวพุทธ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เวลาเกิดอกุปปธรรม ธรรมแท้ๆ ในหัวใจ มันแปลกประหลาด มันเป็นปัจจัยตั้ง มันเป็นสันติวิญญูะโก

ศาสนาพุทธนี้เป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาจากโลก ปัญญาจากธรรม ถ้ามันเป็นขึ้นมาจริงในหัวใจดวงนั้น ในหัวใจดวงนั้นจะแจ่มแจ้ง แยกแยะให้ผู้ที่ฝึกหัด ให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติได้เทียบเคียง แล้วถ้าผลเกิดขึ้นมามันเป็นอันเดียวกัน ฉะนั้น มันจะเป็นอิสรภาพเสรีภาพด้วยเหมือนกัน ฉะนั้น มันอยู่ที่หัวใจของเราละ คำว่าหัวใจของเรา ถ้าเราหยาบเรามองไม่ออกหรือมันเป็นความรู้สึก เป็นนามธรรม แล้วพูดอะไรเป็นนามธรรม เอาแต่เป็นวัตถุที่จับต้องได้สิ เป็นวิทยาศาสตร์สิ

เป็นวิทยาศาสตร์ เวลาทุกข์มันบีบคั้นใจนัก เวลาสุขมันก็พอใจนัก แล้วมันเกิดดับ แล้วถ้าสิ่งที่มันคงที่ วิมุติสุขที่ไม่เกิดดับมันเป็นอย่างไร? นี่มันพิสูจน์ได้ พิจารณาได้ ทำได้ในหัวใจของเรา เอวัง